

Tuber, S. (2020). *Osobnost v projektivních metodách*. Praha: Grada. 269 s.
<https://doi.org/10.15452/PsyX.2020.11.0012>

Kniha s původním názvem *Understanding personality through projective testing* vydaná v USA nakladatelstvím Jason Aronson v roce 2012 je přístupná v českém jazyce díky překladu Matěje Černého. Překladatel se snažil přispět k vyššímu komfortu českého čtenáře poznámkovým aparátem a doplněním bibliografického seznamu o relevantní práce v českém a slovenském jazyce. Poznámky pod čarou komentují odlišnosti autora a skórovacího systému ROR od Exnerova systému rozšířeného u nás. Jejich součástí jsou také anglické termíny, které nejsou v domácím písemnictví překládány jednotně.

Recenzované dílo představuje završení série tří prací vycházejících ze seminářů vedených autorem pro studující doktorského programu klinické psychologie na City College v New Yorku, kde profesor psychologie Steven Tuber působí jako vedoucí klinické přípravy. Je autorem řady knih a studií věnovaných attachmentu, psychologické diagnostice a terapii. Zde se věnuje tématu možností využití projektivních metod v psychologické diagnostice osobnosti.

V knize je kladen důraz na důležitost pochopení autentické individuální zkušenosti a jejího významu pro život jedince. Získání vhledu do skutečné niterné zkušenosti a pochopení klienta pak vyžaduje uplatnění teorie osobnosti ukotvující zjištěné individuální charakteristiky v určitém obecném konceptuálním rámci. V tomto rámci se autor zaměřuje na oblasti osobnosti, jež považuje pro psychologickou diagnostiku za zásadní. Zabývá se jejich podstatou a dynamikou vzájemného působení, z kterého autentická lidská zkušenost vyrůstá.

Text je rozčleněn do 13 číslovaných kapitol včetně úvodu a epilogu. Kromě toho obsahuje poznámky autora, překladatele, poděkování, seznam odborných zdrojů, rejstřík a stručnou informaci o autorovi.

První, úvodní kapitola přináší příběh dítěte z autorovy vlastní praxe, jehož vývoj byl přes nepříznivé podmínky po narození proti teoretickým předpokladům pozitivní. Na tomto příběhu autor působivě ilustruje důležitost znalosti opravdové zkušenosti jednice pro diagnostiku. V následujících dvou kapitolách je předložen konceptuální rámec interpretace výstupů projektivních metod. Vychází především z psychodynamicky orientovaných přístupů, při řešení otázek vztahu mezi zjevným symptomem a vnitřním konfliktem. Za funkční elementy modelu osobnosti koncipovaného jako pracovní nástroj pro utváření diagnostických hypotéz a závěrů jsou považovány osobnostní domény a jejich složité interakce v osobnostním vývoji.

Ve druhé kapitole jsou charakterizovány osobnostní domény pozitivních a negativních objektních vztahů, jejichž vývoj se uskutečňuje ve fenomenálním kontextu self-afekt-druzí. Prožívání sebe sama jako centrum afektivní zkušenosti nutně potřebuje někoho dalšího, kdo vnímá situaci zvenčí. Za důležité zdroje vývoje v tomto směru považuje autor vedle relativně dobře vyvinutého sacího reflexu nově narozeného dítěte limity jeho zrakového vnímání a modulaci hlasitého pláče. Díky percepčním limitům je dominantou blízka tvář pečující osoby a různá podoba pláče ovlivňuje žádoucí reakci pečujícího. Příslušná reakce pak tvoří bázi rozvíjení důvěry, empatie i reflektivního fungování, které omezují strach ze ztráty lásky a smyslu.

Třetí kapitola se zabývá osobnostními doménami, jako jsou afekty, ego funkce, obrany a hravost. Emoce jsou vlastně permanentním průvodním jevem interpersonálních interakcí. Jejich teoretické oddělení může být podle autora pomůckou pro pochopení, jak se osobní zkušenost formuje. Pro diagnostiku osobnosti je pak důležité snažit se pochopit roli obranných mechanismů a copingových strategií. Za nejranější obranný mechanismus považuje S. Tuber vyhýbání a dále popření a negaci. Hravost lze považovat za podstatnou doménou i přes to, že je často opomíjená. Představuje totiž spolu s humorem a kreativitou protiva patologii umožňující v zátěžových situacích být „nad věcí“ a přispívá k osobnostnímu rozvoji. Jako autonomní ego funkce jsou v knize označeny kognitivní procesy podstatné pro vývoj celé osobnosti relativně málo ovlivnitelné zkušeností korespondující s intelektem. Informace o pozici klienta v každé doméně spolu s poznatky o dynamice vzájemného ovlivňování domén je podle autora zásadní pro diagnostiku osobnosti a její využití v terapii.

Čtvrtá, pátá a šestá kapitola jsou věnovány v klinické praxi často užívané Rorschachově metodě (ROR). Čtenář zde najde mimo jiné úvahy o dvou základních možnostech administrace této metody. Pokud se ROR využívá při diagnostice spolu s dalšími projektivními metodami, přiklání se sám autor k alternativě postavené na otázce, co by na předložené tabuli mohlo být, nabízející vzhled do popsaných osobnostních domén. Pokud pracuje pouze s ROR, dává přednost spíše otázce, čemu se dané vyobrazení podobá. Dále je pozornost zaměřena na vytváření vhodné atmosféry při vyšetření, posuzování odpovědí s ohledem na vymezené osobnostní domény a také na

poruchy myšlení se zřetelem na jejich typ. V souvislosti s osobnostními doménami jsou analyzovány rovněž odpovědi klienta zahrnující pohyb odstínů a barvu. Zdůrazněna je nutnost respektování vývojových hledisek. Šestá kapitola přináší ilustrativní ukázkou z praxe s analýzou protokolu dětské pacientky. Další kazuistiky jsou zařazeny i u ostatních pojednaných projektivních metod.

V sedmé a osmé kapitole se jedná o tematický apercepční test (TAT), který staví na prastarém lidském sklonu k vyprávění příběhů, a jeho klinické aplikace se stručnými příklady příběhů z klinické praxe. Autor doporučuje vybrat z 31 tabulí s obrázky 8 až 12 tak, aby byla zachována jejich vyváženost co do míry mnohoznačnosti či morbidity, případně podle počtu a pohlaví zobrazených osob apod. Jako příklad uvádí výběr 11 obrázků, který sám často používá. Zaměřuje se na možné problémy pacientů při zvládnutí pěti požadavků instrukce a jejich souvislost s osobnostními doménami.

Předmětem deváté kapitoly je test nedokončených vět (SCT) a test volby zvířete (APT), které kladou na probanda nižší nároky než ROR a TAT. V testu nedokončených vět přináší požadované doplnění myšlenky v neúplné větě je méně mnohoznačnosti i morbidity. Přitom však je zde u probanda větší pravděpodobnost stylizace. Věty mohou být různé a pro diagnostiku je žádoucí vybírat je uvážlivě, aby nepůsobily příliš provokativně, nebo nenavozovaly přehnané obranné reakce, jak je tomu např., pokud převažují otevřené položky. Vedle obsahu se hodnotí také rychlost doplňování vět.

Test volby zvířete je z probíraných metod nejjednodušší a nejkratší (jeho administrace zpravidla netrvá déle než pět minut). Proband uvádí a posléze zdůvodňuje, jakým

zvířetem by jednak chtěl, jednak nechtěl být, pokud by nemohl být člověkem. Empirické poznatky naznačují možnost rozdělení preferencí zvířat do čtyř základních skupin na základě agresivity a síly, autonomie, estetických kvalit a kvalit spojených s poskytováním péče, pomoci, služby atd.

Desátá, jedenáctá a dvanáctá kapitola pak přináší didakticky přínosnou případovou studii aplikace probíraných projektivních metod u jednoho klienta označeného jako Nicholas.

Kniha obsahuje celou řadu, poznatků a zajímavých myšlenek. Autorův způsob

výkladu zřejmě bude klást poněkud zvýšené nároky na čtenáře díky rozsahu úvah zahrnujících často vlastní pohledy a přesvědčení, v komparaci s názory dalších badatelů, z níž někdy vycházejí i diferentní přístupy. Knihu lze doporučit jako zdroj pro inspiraci pro uvažování, diverzifikaci poznatkové báze a úhlů pohledu zejména čtenářům, kteří se v problematice projektivních metod a psychodynamických přístupů k osobnosti již alespoň do určité míry orientují.

Karel Paulík